

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Niceta Confessore In Græcia. Commentarius Prævius. Sancti
memoria in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, natales, distinctio ab
homonymis, vitæ series discussa, Acta, e Menæis edenda, qualia ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A

D

DE S. NICETA CONFESSORE

IN GRÆCIA.

C. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti memoria in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, natales, distinctio ab homonymis, vitæ series discussa, Acta, e Menæis edenda, qualia sint.

ANNO CIRCI-
TER DCCCXXXVIII.
Sanctus, qui
cultu, uti hic

B

Quod sola Sanctorum in sacris Græcorum Fastis descriptio (ad Operis nostri tom. VI Septembris pag. 353 et seq.) cultum ecclesiasticum non importet, Sancti non pauci occurrunt, de quibus, etsi vel Menæis, vel Menologiis Basiliano et Sirlletiano, aut etiam Synaxario Sirmondiano sint inscripti, dubitari non immerito potest, an cultu ecclesiastico apud Græcos gaudeant, aut unquam fuerint gavis. Ac inprimis quidem S. Nicetam, patricium confessorem, illis accensendum, non nemo forte contendat, quod, quamquam hodie in magnis Græcorum Menæis excusis aliisque etiam sacris Fastis memoretur, de eo tamen in hodierno eorumdem Menæorum Officio nihil omnino fieri videatur, nec quidquam fieri præcipiatur in ullis ritualibus Græcorum libris. Verum, etsi hoc ita sit, ecclesiasticus Sancti in ecclesia Græca cultus mihi aliunde sat certus apparet. Primo enim S. Nicetas non ad unum dumtaxat, sed ad duos dies diversos, ad hodiernum videlicet, quo binos tantummodo versiculos, et ad 15 Octobris, quo prolixum præterea elogium sibi habet adjunctum, in magnis Menæis impressis celebratur; quem honorem Sancto, qui omni prorsus cultu ecclesiastico careat, in sacris illis Græcorum Fastis deferri, haecenus non comperi. Secundo Sanctus noster non tantum in præfatis Menæis, et a Maximo Margunio, passim hæc seculo, commemoratur; verum etiam in variis, quæ penes nos exstant, Menæis contractis Mss., in Synaxario Sirmondiano itidem Ms., et in ambobus typorum beneficio vulgatis Menologiis, Basiliano scilicet et Sirlletiano; illum autem in tot monumentis sacris a Græcis celebrari, non infirmum cultus ecclesiastici, quo apud hos vel hodieque gaudet, vel certe olim fuit gavisus, argumentum apparet.

argumento
non uno pro-
batur,

2 Tertio Menologium Sirlletianum, quod hodie Nicetæ natalem, seu hunc Sanctum nostrum in caelis primo natum celebrat, commemorationem ejusdem, ut pariter Menæa excusa faciunt, ad 15 Octobris etiam indicit; quod cultum ecclesiasticum, qui tunc saltem Sancto aut debuerit, aut debeat deferri, arguere videtur. Quarto denique in Menæis excusis tum hodie, tum iterum 15 Octobris Nicetas Sancti titulo et duobus versiculis condecoratur, ad calcem etiam adjecta, qua et ejus et aliorum ad utrumque diem cum ipso ibidem memoratorum Sanctorum precibus divina misericordia imploratur, brevi hæc oratunculæ, in Menæis excusis etiam alias post recensitos aliquot Sanctos usurpari non raro solita: Ταῖς ἀ-

τῶν ἀγίων προσβλαίαις, ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Sanctis ipsorum (Nicetæ scilicet aliorumque Sanctorum, proxime ibidem in Menæis præmissorum) precibus, o Deus miserere nostri et salva nos; omnes autem, qui ita in Menæis excusis celebrantur, hoc ipso coli, ut Sanctos, indubitatum apparet, nisi forte in casu quopiam particulari aliunde constet contrarium, uti V. G. fit in concilii vi œcumenici Patribus seu episcopis, quorum omnium commemorationem ad 14 Septembris diem Menæa excusa modo proxime expósito indicunt, et quos tamen non omnes a Græcis coli, ut Sanctos, per se, quantum opinor, satis liquet.

E

5 Nec est, quod opponas, in Menæis excusis subinde etiam explicato modo celebrari, qui Sancti non sunt; id enim dumtaxat argumento est, a Græcis aliquando etiam indignos honorari, ut Sanctos; quod sane fatemur, quodque quam verum sit, in chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum Historia, operis nostri tom. I Augusti præfata, loco non uno ac præsertim pag. 93 et quatuor seqq. ostenditur. Ast hic nævus, quo Menæa infecta sunt, Græcis schismaticis, qui sæculo xi, media sui parte fere procecto, aut serius vixerunt, pluresque schismatis fautores aut alios indignos sacris ecclesiæ suæ Fastis inseruerunt, debet attribui; quare, cum Photii, qui post medium sæculum -ix funesti inter ecclesiam Græcam et Latinam schismatis auctor fuit, in cathedram Constantinopolitanam successores sæculo x, uti inter eruditos convenit, schismatici non fuerint, sique Sanctus, qui ex dicendis anno circiter 858 vivere desuit, Menologio Basiliano, quod eodem sæculo x Basili Porphyrogeneriti imperatoris jussu fuit confectum, etiam inscriptus, verosimillimum apparet, jam tum ei, ut Sancto, cultum ecclesiasticum exhibuisse Græcos tum adhuc Catholicos, qui minime utique facturi id fuisse videntur, si honore illo fuisset indignus. Hinc porro jam consequitur, ut cultus, quo Nicetas gaudet aut certe olim fuit gavisus, legitimus extiterit, utque ipsemet pro vero Sancto sit habendus, maxime cum elogio, vitæ ejus historiam exhibentia, quibus in utroque Menologio, in Menæis impressis et in Synaxario Sirmondiano Ms. celebratur, nihil omnino contineant, quod vel manifeste fabulosum sit, vel Virum sanctum dedecet, uti vel ex sola dictorum elogiorum inspectione patescet. Horum omnium prolixus est, quod Menæa excusa ad 15 Octobris suppeditant.

ecclesiastico
eoque legitimo
apud Græcos
gaudet,

F

4 Id proinde, ne rerum tractandarum series nimium interruptenda sit, Commentario huic non inseram, sed ad ejusdem calcem Actorum nomine subjungam,

A *subjungam, binos interim versiculos, quos in capite præfert, cum adjuncta versione Latina, atque breviora Sancti elogium in antecessum huc transcribens. Versiculi illi, quibus etiam hodie in iisdem Menæis Sanctus ornatur, sic habent:*

Θλίψεις ὑποσῶς εἰκότων θεῶν χάρις
Χαίρει χάριαν Νικίτας, οἶαν οἱ νόσς.

Toleratis divinarum imaginum causa angustiis,

Gaudio gaudet Nicetas, quali angeli.

Elogia, quæ huc jam transferre lubet, tria sunt numero, Basilianum videlicet, Sirmonianum et Sirlitanum, ita hic a me appellata, quod primum hodie in Menologio Basiliano, secundum hodie iisdem in Synaxario Sirmondi, ac tertium denique ad 15 Octobris describitur in Menologio Sirlitano, in quo præterea etiam hodie Sanctus noster, seu potius natalis ejus in cælis dies breviter ita annuntiat: Eodem die (vi scilicet Octobris) Natalis sancti patris nostri Nicetæ patricii ex Paphlagonia, qui sanctarum imaginum confessione multas ærumnas et calamitates constanter pertulit. En modo, quibus singula tria dicta elogia verbis concipiuntur. Sirlitanum sic habet: Eodem die (xiii Octobris) commemoratio sancti patris nostri Nicetæ patricii ex regione Paphlagoniæ, qui, cum esset divinarum litterarum et pietatis studiosus, pro cultu sanctarum imaginum adversus eorum * impugnatores et imperatorem Leonem plurimum laboravit, multisque editis miraculis, cum mortis suæ diem prædixisset, migravit in cælum.

* earum

ac Basiliano,

3 Basilianum ex interpretatione, quam Menologii Basiliani editio, anno 1727 Urbini facta, exhibet, hunc sonat in modum: Sanctus pater noster Christiane confessor Nicetas, Irenes augustæ propinquus, ei non tam ob propinquitatem, quam ob suam virtutem acceptus erat. Sic enim in certaminibus ac virtutum exercitationibus excelluit, ut ad sanctam Nicænam secundam synodum imperatricis legatus missus fuerit; quo in munere egregie et insigniter, ut Deo placitum est, se gessit. Erat enim ad omnia præclare gerenda maxime idoneus. Quare patriciatus honore cumulatus Siciliæ strategus (id est, præfectus, dux aut etiam prætor, quemadmodum ad vocabula strategus, στρατηγός, in

C Glossariis mediæ et infimæ Latinitatis et Græcitatibus Cangius exponit) declaratur: qua etiam provincia optime administrata, multa præcipue erga viduas et pupillos benignitate usus, domum rediit. Verum quia imperio potitus erat Leo Armenus iconomachus, remisso dignitati, divitiis, omnique mundanæ gloriæ nuntio, monachus efficitur. Quod cum imperator rescivisset, volens illum tormentis subicere, imperavit, ut Servatoris imaginem mitteret, quo illam combureret. Sed cum id facere detrectaret, illum relegavit: qui, in exilio multis confectus ærumnis, decessit.

uti et in Synaxario Sirmondi celebratus,

6 Sirmonianum e lingua Græca, qua scriptum est, in Latinam ita convertitur: Floruit (S. Nicetas patricius, ut præmittitur) sub piissima Irene in honore ac amore abs illa habitus, utpote ejus consanguineus, e parentibus Gregorio et Anna, e Paphlagonia oriundis, natus; existens autem eunuchus, prudentia et rerum peritia multos superabat. Ad secundam Nicænam synodum ab imperatrice legatus missus est, ac deinde in Siciliam propter rerum ibidem gerendarum difficultatem. Hinc porro reversus est ac vitam monasticam suscepit. Cum vero

deinde, multis angustiis ac persecutionibus pro sanctis imaginibus primo quidem sub impiissimo Leone Armeno ac post sub Michaelæ, hujusque filio Theophilo toleratis, septuagesimum quintum ætatis suæ annum implevisset, migravit ad Dominum, multis signis ac miraculis patris. Talia sunt tria supra memorata Sancti elogia; quæ sane, uti inspicienti patebit, nihil omnino continent, quod vel fabulas Græcis familiaris aperte redoleat, vel sinistram de Nicetæ sanctitate suspensionem injiciat.

7 Quare cum nihil etiam hujusmodi vel in Sancti Actis seu elogio, e Menæis infra dando, vel alibi usquam occurrat, merito sane in Catalogo Generali Sanctorum, qui Romano hodierno inscripti non sunt, in Martyrologio Universali et in Martyrologio Siculo locum hodie Sancto nostro dederunt, qui sacros hosce Fastos concinnarunt, Ferrarius, Castellanus et Octavius Cajetanus, qui Sancti nomen asterisco etiam non distinguit, proxime ante Martyrologii sui initium præfatus, hoc modo a se recenseri Sanctos, quibus, publici honores deferuntur; ut proinde et ipse, Nicetam cultu ecclesiastico, e Menologio Sirlitano et Menæis, quæ ad marginem citat, indubie existimavit. Verum ut quid Baronius, qui hodie S. Eroteida martyrem, supra jam datam, aliosque aliis diebus Sanctos e Menologio Sirlitano in Martyrologium Romanum intulit, hodie nihilominus ab inferendo in id Sancto nostro abstinent, qui tamen ex dictis in Sirlitano, non secus ac Eroteis, hodie memoratur? Fecerit verosimiliter id vir eruditissimus, quod Nicetam, Sirlitano hodie inscriptum, eundem putarit cum Niceta, Mediciensi in Bithynia hegumeno seu abbate, quem ad 5 Aprilis diem, ad quem proinde nos de eo in Opere nostro etiam egimus, Martyrologio Romano jam inscripserat. Ita opinor, quod inde, nono Annalium Ecclesiasticorum Baronii tomo adjectus, uni eisdemque Nicetæ attribuat, quæcumque in eodem tomo sive de Niceta nostro, sive de Niceta, Mediciensi hegumeno, narrantur.

8 Verum plura, quæ in elogiis supra memoratis de Niceta nostro leguntur, sunt hujusmodi, ut in Nicetam Mediciensem minime quadrent, pugnantque cum sancti hujus abbatis Vita, a Theostericto monacho et discipulo fidelissime conscripta, primoque Aprilis tomo a pag. 234 usque ad pag. 266 apud nos inserta. Ut pauca e multis rei hujus specimina proferam, Nicetas noster, quemadmodum Sirmonianum ejus elogium, num. 6 huc transcriptum, prodit, patrem habuit, nomine Gregorium; Constantinopoli, uti Acta, e Menæis danda, num. 11 docent, in monasterio, Chrysonice appellato, monachum induit, atque, ut iisdem, consentiente etiam Sirmoniano elogio, nec refragantibus reliquis, Acta e Menæis danda docent, sub Theophilo, Michaelis Balbi filio, qui ante annum 829 patri in imperium non successit, vitam hanc mortalem cum immortalis commutavit. At vero Nicetas, Mediciensis abbas seu hegumenus, patrem, nomine Philaretum, sortitus est, vitam monasticam in Mediciensi monasterio, in Bithyniæ parte maritima ad Propontidem sito, amplexus est, ac tandem sub Michaelæ Balbo die tertia mensis Xanthici, seu Aprilis, Dominica die illucescente, quæ notæ chronicæ annum 824 designant, diem extremum obiit, testante hæc omnia apud nos Theostericto mox laudato in ejus Vita, primum quidem num. 4, secundum num 8, ac tertium denique num. 48 et seq. Præterea Nicetas noster in Menæis, Menologiis

AUCTORE
C. B.

a Castellano etiam, aliisque ecclesiæ Latinæ martyrologis memoratur,

E

nec in Romano hodierno omitti debuisse,

F

AUCTORE
C. B.

nologiis Sirlletiano ac Basiliano, uti in Synaxario Sirmonti Patricii titulo decoratur; hac auctem dignitate conspicuum non fuisse Nicetam Mediciensem, ex ejus apud nos Vitæ cap. 1 abunde liquet. Nisi igitur Menæis aliisque Græcorum Fastis supra laudatis omnem penitus fidem velimus abrogatam, dubitandum non est, quin a Niceta, Mediciensi abbate, Nicetas noster sit distinctus; ut hunc adeo, quod illum ad 5 Aprilis diem jam commemorasset, in Mrl. Romano hodie omittere non debuerit Baronius.

anno circiter
763 in Paphlagonia
natus est.

9 Quare, Sancti nostri a Niceta Mediciensi diversitate legitimoque ecclesiastico cultu sufficienter jam stabilitis, variisque etiam, quibus Nicetas ornatur, elogiis in medium adductis, discutere modo plerique aggredior, quæ tum in his, tum alibi de illo occurrunt. In Paphlagonia, Minoris Asiæ provincia, natum esse S. Nicetam, Menæa seu Acta ex his danda num. 1 memoria produnt. Atque hoc sane sat probabile apparet: Menæis enim præter Maximum Margunium consonat etiam Sirlletianum num. 4 huc transcriptum Sancti elogium, nec repugnat Sirmondianum et Basilianum, cum hoc quidem locum Sancti natalem subteceat, illud vero Sanctum a parentibus, e Paphlagonia oriundis, genitum affirmet, addens etiam, Gregorium et Annam fuisse hos vocatos, quod in reliquis monumentis omittitur, uti etiam annus Sancti natalis, quem pariter nec in Sirmondiano expressum invenio. Verum cum Sanctus ex dicendis septuaginta quinque prope annorum senex anno circiter 858 e vivis abierit, consecrarium est, ut anno circiter 765 nasci eum contigerit, quemadmodum calculos ineunti patebit. Atque hæc de loco et anno, S. Nicetæ natali; de genere ejus nunc disserendum.

An a Theodora imperatrice genus ducatur,

10 A Theodora augusta seu imperatrice genus ducere S. Nicetam, Menæa seu Acta et Menæis danda, num. 1 e sola fama referunt, nihilque eo spectans præterea adjungunt. Φασι δὲ, αὐτὸν (Menæorum verba sunt) ἀπὸ γονεὶν εἶναι Θεωδώρας τῆς βασιλίσσης. Aiunt autem, ipsum (sanctum Nicetam) Theodora augusta ortum, seu Theodoræ augustæ nepotem esse. Quare cum in eadem Paphlagonum regione, in qua ex dictis lucem hausit Sanctus noster, Theodora, Theophili imperatoris uxor, Joanne Curopalata in Historiarum Compendio, quod, a Joanne Baptista Gabio e lingua Græca in Latinam conversum, anno 1370 typis Venetis prodit, pag. 13 testante, nata etiam sit, erit fortassis non nemo, qui ab ea genus ducere S. Nicetam suspicetur. Verum cum imperatrix illa ante annum 829 (adi ad hunc annum num. 5 Pagium in Criticis) Theophilo imperatori non nupserit juvenisque adhuc tum fuerit, eam post Sanctum nostrum, utpote ex dictis anno circiter 765 in lucem editum, triginta ut minimum annis natam esse, oportet, ut proinde Nicetam habere nepotem, seu ut hic ab illa genus ducere, certo nequierit. Verum, ane una aut altera, a præcedenti diversa, nuspian occurrit Theodora augusta, quæ ante S. Nicetam floruerit, et e qua proinde ortus hic esse queat? Nisi quis hic, quod tamen futurum non reor, ad Theodoram, Constantii Chlorig a repudiata anno 299 Helena uxorem, recurrere voluerit, non aliam, quæ Sanctum nostrum ætate præcesserit, Theodoram augustam inveniet, quam Justiniani imperatoris conjugem, anno 548 e vivis sublatam. Quod si ergo, Sanctum Theodora augusta ortum, Menæa recte notent, genus hunc a Theodora, Justiniani imperatoris uxore, duxisse necesse est.

11 Verum id, quantum opinor, sola Menæorum auctoritate, tacentibus monumentis reliquis, fidem ægerrime inveniet. Nonnihil probabilius apparet, Sanctum cum imperatrice Irene, quæ ab anno 780 ad annum 802 imperii Orientalis habenas tenuit, cognatione fuisse conjunctum: hoc enim (adi num. 5 et 6) et in Synaxario Sirmondiano, et in Menologio Basiliano, quod Menæis antiquius est, pariter traditur, confirmaturque etiam utcumque ex eo, quod imperatrix illa Nicetam, cum admodum adhuc juvenis aulam Constantinopolitanam hic adisset, summo favore fuerit prosecuta, uti, non tantum Sirmondianum et Basilianum Sancti elogium, sed vel maxime ipsa e Menæis danda Acta num. 1 testantur: ne autem et hic monumentis hæc fidem omnem forte neges, ad qualemcumque rei confirmationem hæc habe: Cum Sanctus noster in omnibus prorsus sacris Græcorum Fastis supra memoratis Patricii titulo constanter decoretur, verosimillimum apparet, fuisse illum, uti etiam in maxima horum parte asseritur, ad patriciatum dignitatem ab Irene augusta erectum; quod sane favoris non exigui argumentum est, atque hic ad præsens institutum sufficit. Verum num Sanctus tanto etiam apud Irenen valuit favore, adeoque saltem huic imperatrici sese probavit, ut legatus ab ea ad concilium Nicænum secundum, anno 787 pro tutando restituendoque sacrorum imaginum cultu celebratum, missus fuerit? Ita bina ejus elogia, Sirmondianum scilicet et Basilianum, num. 5 et 6 affirmant; verum de hac Sancti legatione alium silent Menæa, et recte quidem, quantum apparet. Etenim in præmemorati concilii Actis, apud Labbeum tom. VII Conciliorum exstantibus, concilio illi, tanquam Constantini imperatoris et Irenes matris ejus legati, interfuisse memorantur soli Petronax exconsul patricius, et Joannes logotheta militaris logothesi, seu thesaurarius militaris, nulla plane uspiam Sancti nostri facta mentione; quare, si non certo falsum, saltem admodum dubium videtur, eum ab Irene imperatrice ad secundum Nicænum concilium legatum missum fuisse.

D
et an ad secundum Nicænum concilium legatus missus fuerit ab Irene augusta.

12 Aliter loquendum est de Sicilia præfectura, cui quoque ab Irene imperatrice adnotum fuisse Sanctum nostrum Nicetam patricium, Sirmondianum ejus et Basilianum elogia pariter docent. Præterquam enim quod illa in re utriusque huic elogio etiam consonent Menæa excusa, in corporis S. Euphemie virginis et martyris sapiens translata Historia, per Constantinum, Tiensem in Paphlagonia episcopum, Sancto nostro synchronum, conscripta, atque apud nos tom. V Septembris a pag. 274 edita, num. 16 perhibetur sanctæ huic martyri templum, in quo etiam sacram ejusdem manum collocandam curavit, in Sicilia extruxisse Nicetas patricius; unde, cum hic a Niceta nostro, utpote ei, pariter patricio atque a beneficentia in Siciliam laudato, æqualis, distinctus esse non videatur, gessisse Sanctum Sicilia præfecturam, non parum firmatur, resque adeo pro admodum verosimili potest haberi. Nec obstat, Nicetam, qui templum S. Euphemie extruxit, cognominatum fuisse Monomachum, uti in Historiæ proxime laudata loco cit. traditur; Sanctum enim nostrum Monomachum cognominatum non fuisse, argui non potest e Fastis Græcorum sacris supra productis, cum hi cognominis, quod illi fuerit, nuspian meminerint, minimeque proinde impediunt, quo minus Sanctus noster cognominatus fuisse Monomachus, et cum Niceta, qui templum

Sicilia ab hac præfectus verosimillime fuit.

F

A *plum S. Euphemie in Sicilia condidit, unus idemque existisse credatur. Hinc Stillingus noster in Annotatis ad Historiam Translationis S. Euphemie, jam bis hic memoratam, Sanctum nostrum cum Niceta patricio, qui templum S. Euphemie condidit, recte sane fecit eundem, ita ad hujus nomen observans: Nicetas hic patricius Græcorum Fastis adscriptus est die vi Octobris, ubi in Menologio Basiliano dicitur fuisse con sanguineus Irenes augustæ, ab eaque legatus ad concilium Nicænum II, dein Sicilia præfectus, ibi præclare rem administrasse. Tandem a Leone Armeno in exsilium missus dicitur, in eoque obiisse. Hæc aliaque de eo ad dictum diem examinari poterunt, si de legitimo cultu satis constiterit.*

Nicephoro ad imperium invadendum

15 *Hæc Stillingus: et de Sancto quidem, cujus cultum legitimum supra probavi, quæ examinanda hic edicit, partim modo examinari, partim examinare adhuc debet; quod jam nunc facere aggredior. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, tom. IX ad annum 802, num. 1 ita memorie prodit: Augusta (Irene) et solio turbata atque in ordinem redacta, Nicephorus tyrannus invasit imperium. Quomodo autem se habuerint, ex eodem Theophane primum audi: Sequenti autem anno, qui primus annus Nicephori, pridie Kalendas Novembris, Indictione undecima, quarta noctis hora, quæ feria secunda lucescit, idem Nicephorus, cum esset patricius et logotheta generalis, tyrannidem adversus Irenam piissimam concitavit, Deo quidem ineffabilibus ob nostrorum multitudinem peccatorum judiciis indulgente, cooperantibus ei Niceta patricio ac domestico scholarum, et Sisinnio patricio fratre ejus, viro perjuriis et fraudulentis pleno et Niceta Triphilio. Ita Baronius; in adjecto deinde ad præfatum Operis sui tomum Indice amplissimo sat aperte, nisi forte hunc ipsemet non contexit, lectorem docens, fuisse Sanctum nostrum ad invadendum anno 802 imperium, Irenenque augustam exauctorandam Nicephoro una cum Niceta Triphilio auxiliatum; quod sane fecisse illum, non immerito forsitan posset contendere ex eo, quem Baronii verba proxime hic transcripta includunt, Theophanis textu, si modo hic, ut Latine loco cit. apud Baronium, ita etiam Græce apud Theophanem sonaret.*

auxiliatus non est.

14 *Verum res longe aliter habet: Græcus enim Theophanis textus, notis chronicis rescissis, ita exprimitur: Νικηφόρος πατριός και γενικός λογοθέτης ἐτυράνησεν κατὰ τῆς εὐσεβεστάτης Εἰρήνης, Θεοῦ μὲν συγχωρήσαντος ἀφάρτοις κρίμασιν διὰ πλῆθος ἀμαρτιῶν ἡμῶν, συσεργούντων δὲ αὐτῶν Νικήτου πατρικοῦ και δομεστικοῦ τῶν σχολῶν, και Σισανίου πατρικοῦ και ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τῶν δολερῶν και ἐπιόρκων Τριφυλλίων. Hæc autem verbis, non ea, quam Baronii verba supra recitata exhibent, sed hæc, ut quisque linguæ Græcæ non omnino imperitus fatebitur, interpretatio convenit: Nicephorus patricius et generalis logotheta tyrannidem adversus piissimam Irenem arripuit, Deo quidem ineffabilibus suis judiciis ob peccatorum nostrorum multitudinem id permittente, ipsis vero cooperantibus Niceta patricio, scholarumque domestico, et Sisinnio itidem patricio, fratre ejus, dolosis ac perjuriis Triphylliis. Jam vero, cum hic, uti apud Baronium sit, duo Nicetæ, quorum alter patricius ac scholarum domesticus existit, alter Triphyllius cognominatus fuerit, non memorentur, e Græco sane, quem jam hic transcripti, Theophanis textu, ita, ut debet,*

Latine reddito, argui non potest, Sanctum nostrum Nicephoro in exauctoranda Irene auxiliatorem existisse, nisi cum cum Niceta Triphyllio unum esse atque eundem queat probari. Verum nulla omnino ratione fieri hoc potest: etenim Nicetas Triphyllius, ut Theophanes in Chronographia docet, ab ipso Nicephoro, qui anno 811 in bello adversus Bulgaros interit, anno 805 fuit occisus; noster autem S. Nicetas patricius diu post hunc annum vitam protraxit, uti ex jam nunc dicendis patet.

13 *Sanctum, postquam Sicilia præfecturam optime administrasset, vitæ monasticæ (Constantinopoli in monasterio, Chrysonice dicto, addunt sola Menæa) sese dedisse, Acta, e Menæis danda, omniaque ejus elogia, supra hic transcripta, si Sirlertianum, quod ea de re silet, exceperis, unanimi consensu tradunt. Verum in rei gestæ tempore, quod Sirmondianum elogium non exprimit, Basilianum inter et Menæa non convenit. Et Sanctum quidem sub Michaelæ Curopalate; cognomento Rhangabe, qui ab anno 811 ad annum 815 imperio Orientali præfuit, monachum induisse, Menæa seu Acta e sacris hæc Græcorum Fastis danda num. 2 memorie produnt; Basilianum autem Nicetæ elogium id tandem sub Leone Armeno, qui anno 815 imperator primum creatus est, factum refert. Verum, cum Leo Armenus Michaeli Curopalate in imperium anno 815 proxime successerit, facile fieri potuit, ut, quod hoc anno sub Michaelæ accidisset, sub Leone Armeno factum esse; Basiliani auctor ex errore crediderit. Quare ego hic Menæis, quæ, Sanctum sub Michaelæ Rhangabe monachum induisse, ex dictis tradunt, stare malim; ita tamen ut id, non anno 812 aut proxime antecedenti, quo is primum imperium obtinuit, sed anno 815, quo illud, succedente Leone Armeno, amisit, verosimilius accidisse, existimem. Atque hæc sunt, quæ de Sancti vita monastica, temporeque, quo huic ille sese dedit, dicenda occurrunt, proximum est, ut ad ea, quæ pro sacrarum imaginum cultu passus est, sermonem nunc convertam.*

16 *Cum Sanctus, monachus jam factus, summa Leonis Armeni in sacras imagines impietate comperta, Constantinopoli sponte excessisset, viroque, quem hic miserat, sacram Servatoris imaginem igne comburendam tradere nolisset, e loco suburbano, quo secesserat, pedem non efferre jussus est, ita ob pietatem exsilio quodammodo multatus, in quo cum postea, locum etiam subinde, saviente maxime in sacrarum imaginum cultores persecutione, mutare compulsus, gravissimis ærumnis fuisse confectus, tandem sub Theophilo imperatore septuagenario jam major migravit ad Dominum, multis et in vita et post obitum patris miraculis. Ita fere quantum ad substantiam num. 2 et seqq. Acta e Menæis danda; Nicetam autem a Leone Armeno, quod sacram Servatoris imaginem igne comburendam tradere nolisset, exsilio fuisse multatum, in eoque multis confectum ærumnis obiisse, Basilianum ejus elogium dumtaxat tradit, nulla plane Theophili imperatoris, sub quo tandem admodum grandævus e vivis excesserit, mentione facta. At vero, cum Sanctum equidem sub Leone Armeno vitam cum morte commutasse, Basilianum expresse non edicat, nec id ad aliorum, quæ prodit, veritatem ullo modo erigat, iterum hic Menæis, quæ Sancti nostri obitum cum Theophili imperatoris imperio componunt, standum esse, opinor, maxime, quod Menæis etiam consonet Sirmondianum elogium, utpote*

AUCTORE C. B.

Anno, ut eorossimilius videtur, 813 monachum induit,

E

multa dein pro sacrarum imaginum cultu passus est,

F

AUCTORE
C. B.

utpote Sanctum, multis angustiis primo sub Leone Armeno, ac dein sub Michaele Balbo, huiusque filio Theophilo pro sacrarum imaginum cultu toleratis, tandem ad Dominum, cum quintum supra septuagesimum ætatis suæ annum jam implesset, migrasse affirmans. Verum quo id determinato anno, et quo loco evenit? Nicetam in monasterio, quod ad mare situm esset, diem clausisse extremum, Acta e Menæis danda num. ultimo memoriæ produnt.

ac tandem
anno circiter,
ut probabile
apparet, 838
obiit.

17 Ast cum nec mare, nec noti situs locum, cui monasterium illud adiacuerit, determinent, dubius hæreo, an Sanctum prope Constantinopolim, in cuius suburbanis locis eum, sævientibus in orthodoxos iconomachis, aliquamdiu degisse exsulem Menæa affirmant, e vivis excessisse satuto possim statuere, hincque illum Græciæ, ecclesiasticæ scilicet, non ratione obitus, sed cultus, quo apud Græcos gaudet olimve fuit gavisus, supra in titulo adscribo. Quod autem ad annum, quo vita functus sit, jam pertinet, hunc ita definió: Sanctus, ut num. 13 docui, verosimilius anno 815 monachum induit; quare cum tunc, ut Acta e Menæis danda num. 2 docent, quinquaginta annis jam vixisset, annorumque, cum obiit, uti eadem Acta, suffragante etiam Sirmondiano elogio, testantur, quinque circiter supra septuaginta exstiterit, consecrarium est, ut, quemadmodum calculus incunty patebit, anno circiter 858 felici e vivis excessu ad Superos migrarit: etsi autem hæc mortis Sancti epocha, utpote in solis fere fidei minime indubie Menæis fundata, pro omnino certa haberi haud quæat, sed tantum pro probabili, dubitandum equidem non apparet, quin

Nicetas sub Theophilo imperatore, ac proin post D annum 828, quo novem circiter mensibus elapso, imperio Orientali primum præesse is cæpit, diem suum obierit; id enim non tantum in Menæis fundamentum habet, sed et in Sirmondiano elogio, cui præterea nec Sirletianum nec Basilianum refragatur, uti ex jam supra dictis pronum est colligere.

18 Ceterum, quæ de ærumnis, pro sacrarum imaginum cultu a Sancto toleratis, num. 16 in medium adduxi, fusius exponuntur in Actis, quæ jam nunc, additis etiam de more, ubi opportunum videbitur, Annotationibus, Commentario huic subjuncturus sum, quæque ut qualia sint, studiosus lector ante noscat, ita hunc de illis præmonendum existimo: Etsi aperte, ut jam supra dixi, fabulosa seu commentitia non sint; imo vero etsi etiam nihil, aut certe fere nihil, quod a verisimilitudine omnino abhorreat, memoriæ prodant, fidem tamen in iis, quæ aliunde confirmari nequeunt, indubiam haud merentur: excerpta enim sunt, ut jam monui, e magnis Græcorum Menæis excusis, quæ, quamquam non pauca, tum verisimilia, tum etiam veritati apprime consona, continent, plurima tamen etiam, ut vulgo notum est, admixta habent, quæ vel a veritate indubie aliena sunt, vel falsitatis suspecta atque e fontibus omnino lutulentis deprompta; hisce autem ea, quæ de Sancto Menæa produnt, nec alibi leguntur, accensenda non esse, pro certo quis definiat? En nunc ipsa Græca Sancti Acta cum adjecta versione Latina, quam ipsemet adornavi, quod aliam, quæ satis arrideret, haud invenierim.

Edenda ejus
Acta qualia
sunt.

ACTA

EX MENÆIS GRÆCIS,

Interprete Cornelio Byeo.

Sanctus, qui
in Paphlagonia natus
rat, Siciliæ
præfecturam
gessit.

a
b
c
d
e
f
g

tandemque,
munere hoc
dimisso, monachum induit.

h
i
k

Hic (sanctus Nicetas) in Paphlagonum regione a piis Deumque amantibus parentibus natus est. Aiunt autem, ipsam a Theodora imperatrice oriundum fuisse *b*. Porro cum litteris imbuendus datus, iisque jam imbutus fuisset, Constantinopolim *c* venit annorum existens septemdecim *d*. Porro cum Irene imperii sceptrum tunc teneret, Puerumque, utpote a parentibus castratum *e*, eunuchum esse, intellexisset, in palatium eum accepit, brevique primus inter omnes domesticos effectus est, atque, cum ad patriciorum dignitatem fuisset evectus, Siciliæ *f* præfectus constitutus. Itaque cum vitam honestam Deoque placentem eo ex tempore duxisset, atque in monachum attonderi vellet, id ab imperantibus Nicephoro *g* ejusque filio Stauracio non impetravit.

2 Ast cum postea rerum potitus esset imperator Michael *h*, vix tandem ipse interpellatus, permisit quidem monachum illum fieri, civitate autem non egredi, sed ad auream portam, dans ei monasterium, Chrysonicen nuncupatum *i*, manere præcepit. Quinquaginta autem annorum erat, quando in monachum attonsus est *k*, sponsore ipsius existente im-

Οὗτος γενᾶται ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ χώρα παρὰ εὐσεβῶν καὶ φιλοθεῶν γονέων. Φασὶ δὲ αὐτὸν ἀπόγονον εἶναι Θεοδόρας τῆς βασιλισσῆς· ἐκδοθεὶς δὲ καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ βασιλευσῇ εἰσῆλθη δεκαεπτὰ χρόνων ὑπάρχων. Εἰρήνης δὲ τότε τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας κρατούσης καὶ τὸν Παῖδα ἀναμαθούσης εὐνοῦργον εἶναι ὡς παρὰ τῶν γονέων εὐνουχισθέντα, ἀνελάβετο, καὶ δι' ὀλίγου πρῶτος ἐν τοῖς οἰκείοις πάντων γίνεται. Καὶ φθάσας τὸ τῶν πατριῶν ἀξίωμα κρατηρῶς Σικελίας προβάλλεται. Ἐκτοτε οὖν καλῶς καὶ θεαρέτως βιώσας καὶ βουλόμενος ἀποκαρῆναι, οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τῶν κρατούντων, τοῦτε Νικηφόρου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σταυρακίου.

2 Ὑστερον δὲ κρατήσας τοῦ βασιλείας Μιχαήλ, μόλις οὗτος παρακληθεὶς κατένευσε μοναχὸν μὲν γενέσθαι, τῆς πόλεως δὲ μὴ ἐξελθεῖν, ἀλλ' εἰς τὴν λεγομένην χρυσὴν πόρταν δοῦς αὐτῷ μόνη, τὴν λεγομένην Χρυσοῖκην, προσμένειν ἐκέλευσε. Πεντήκοντα δὲ χρόνων ἦν, κατ' ὃν καιρὸν ἀποκαρῆι, ἀνάδοχος ὁ βασιλεὺς τοῦτου γέγονεν. Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ διήγεν ἄχρι τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ

A τῷ εἰκονομάχῳ. Ὡς δὲ ἔώρα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνας γινόμενα, ἐξελθὼν τῆς πόλεως εἰς προάσειον ἀπέληθεν, ὁ αὐτὸς τῇ μονῇ ἰδωρήσατο, καὶ συγκοιμήσειεν ἐαυτὸν τοῖς ἰσχύταις ἀδελφοῖς, συνουσίῳν καὶ συγκοιπιῶν αὐτοῖς.

3 Ἐπει δὲ τινες διαβολεῖς τῷ Θεομάχῳ χαρίζόμενοι προσήγειλαν, εἰκόνα κεκτῆσθαι τοῦτον τοῦ Σωτήρος, ἣν ἐκ πίστεως ἀπὸ Ῥώμης ἔλαβεν, ἀπεσάλη τῶν τῆς τάξεως αὐτοῦ τίς, λόγους οὐκ ἀνεμίειρις*, ἀλλὰ καὶ ἀπειλαῖς ἐκφοβῶν καὶ ἀπαιτῶν δοῦναι οἱ τὴν σεβασμίαν εἰκόνα. Ὡς δ' οὐκ εἶχε τοῦτον καταπειθῆ, ἀπέποτε ἀποκρινόμενος, ὡς οὐκ ἐμὴ αὐτῇ ἡ σεβασμία εἰκὼν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἰστροῖς τῆς ἐκκλησίας ἀπορισθεῖσα κειμηλίος, ἀρπάσας ἕτερον ἀδελφὸν ἐπὶ τὸ δευτέρῳ αὐτῷ τὸ ζητούμενον, εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ λαβὼν τὴν σεβασμίαν εἰκόνα, ὡς μίσος τι, ἔρριψεν ἀτίμως ἐν τῷ βεριδαρίῳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἅγιος, τοῦτο ἰδὼν ἐκ βάθους ἐξέναξεν, ἀρχὴν πειρασμῶν τοῦτο λογισάμενος. Ἐπει δὲ ἀπογορευτὴν ἐμελλεν ὁ ἀποσταλεῖς ἐξασφαλίσαστο μηδὲως τὸν Ἅγιον ἐξίργεσθαι τῶν ἐκείσε.

4 Θεοφίλου δὲ ἑτέρου μετὰ ταῦτα τὴν βασιλείαν κατασχόντος Θεομάχου, καὶ τοῦτον κατὰ τὰ τῶν ἁγίων εἰκόνας οὐκ ἀμελῶς μετερχομένου, ἀπεσάλη καὶ πρὸς τὸν Ὁσιον Θεοδόσιος τις οὕτως εἰρηκῶς ἐνόησεν τῶν παρευρεθέντων Ὁ βασιλεὺς κελεῖται σοὶ δι' ἐμοῦ ἢ τῷ πατριάρχῳ Ἀντωνίῳ κοινοῦναι καὶ τοῖς εἰκόσι μὴ προσκυνεῖν ἢ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ἐξορισθῆναι* τῶν ὁδῶν καὶ ὁ Ἅγιος τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου εἰκόνα οὐ παύσομαι αἰεὶ προσκυνεῖν, κἀν ὑμεῖς ἀπαρέσκηθε, τὸν δὲ Ἀντωνίου, εἴπερ ἐν τῷ κεισεγκότι εἰμὶ, οὐκ ὀνομάσω πατριάρχῳ, ἀλλὰ μοιχῶν. Λοιπὸν ἐξόριζε, σφαττε, ποιεῖ, ὁ βούλει. Καὶ εὐθέως ἔξωσεν αὐτὸν ἐκεῖσε.

5 Ὁ δὲ Ἅγιος τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, λαβὼν μετ' ἐαυτοῦ τρεῖς ἀδελφούς εἰς ἕτερον προσῆλθε προάσειον ἀγχοῦ που κείμενον, καὶ διαβιβάσας ἐκεῖσε τὴν ἁγίαν τεσσαρακοσὴν ἀρχὴ τῆς Πεντηκοστῆς, καταλαμβάνει τὸ παντήγιον. Ἐπει δὲ δόγμα ἐξέτεθη μὴ ὑποδέχεσθαι τοὺς φεύγοντας Χριστιανούς, C στυγορηθεὶς ὁ Ἅγιος πρὸς ἐριβόλον ὑπέσχετο ὡς δὲ καὶ ἐκεῖσε διὰ τὴν τῶν Ἀγαρινῶν ἔφοδον ἔδυσχεραίνον*, ἦλθε πρὸς αὐτὸς* τίς Νικόλαος προσγενηθεὶς ἄν αὐτῷ λέγων ὅτι μικρὰν εὐρεῖν ἀνάπαυσιν, εἴπερ ἀφικέσθαι βουλήθῃ πρὸς τὸ παρ' αὐτῷ ὄν προάσειον Ζουλουπᾶς οὕτως καλούμενον, ἐκεῖσε παρεγένετο.

6 Ἀλλὰ μετὰ χρόνον τιὰ μὲνυμα γέγονεν αὐτῷ, ἢ κοινοῦναι, ἢ μετανάσκειν γενέσθαι. Μεταβὰς οὖν ἐκεῖσε, ἀφίκετο πρὸς Κατσίαν, καὶ τοπίον μικρὸν εὐρὸν ἐκωνήσατο τοῦτο καὶ εἰς ὄνομα τῶν ἀσωμάτων δευμάμενος ναῦν, χρόνους ἰκανούς μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ, ἀδελφῶν καλῶς καὶ Σερέτως διαβιβάσας ἐν αὐτῷ, τελευταῖον εἰς τὸ παρὰ τὴν θαλάσσαν ἀφίκετο μοναστήριον, ἐν ᾧ καὶ τοὺς μοναχούς κατηχῆσας καὶ ἐπευξάμενος, τὴν ἑαυτοῦ πρὸς Κυρίον ἐκδημίαν προγνοῦς ἐξεδίμησε, πολλὰ καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον θαύματα πεποικῶς*, πεποικῶς περὶ τὰ ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη γεγονόνος.

peratore. In monasterio illo mansit usque ad Leonis iconomachi 7 imperium. Ut autem, quae in imagines committebantur, conspexit, urbe exiens, in suburbanum m, quod ipsemet monasterio dederat, concessit, ac ultimis fratrum sese adunxit, manducans laboransque cum eis.

3 Verum cum delatores quidam, Dei hosti quo in statu cum multa primum sub Leone Armeno, n obsequentes, denuntiarunt, Servatoris imaginem, quam certo ex urbe n abstulisset, habere ipsum, quidam ex ordine ipsius missus est, qui non verbis parum pacatis, sed minis eum terretaret, sibique venerandam imaginem dari postularret. Cum vero hic illum sibi obtemperantem non haberet, sed tandem respondentem, imaginem non esse suam, sed Dei, atque in sacro ecclesiae thesauro haberi reconditam, alio arrepto fratre, qui, quod quaerebatur, ostenderet, templum ingressus est, arreptamque venerandam imaginem in equum suum veredarium o, velut execrandum quid, absque reverentia coniecit. Hoc autem cum Sanctus vidisset, ex imo pectore ingemuit, tentationum initium id connectans. Porro cum abiturus esset, qui missus erat, severissime edixit, ne e loco illo pedem E Sanctus ullatenus efferret.

4 Cum autem post haec Theophilus, alter ac deinde sub Theophilo p, ipseque in sanctas imagines non segniter fureret, missus est et ad Sanctum Theodosius quidam g, qui coram iis, quos praesentes invenit, ita edixit: Imperator tibi per me praecipit, ut aut cum patriarcha Antonio r communices et imagines non colas, aut hac ipsa hora hinc in exsilium pellaris. Et Sanctus respondit: Ego Christi ac Dei mei imaginem non cessabo umquam venerari, etiamsi vos id aegre feratis; Antonium autem, quamdiu in vivis fuero, patriarcham non nominabo, sed moechum. Ceterum pelle in exsilium, occide, fac, quod vis. Ac statim inde eum expulit.

5 Sanctus autem, gratis Deo actis, tribusque secum assumptis fratribus, in aliud suburbanum haud procul inde situm secessit, cumque ibidem sanctam Quadragesimam usque ad Pentecosten transegisset, in publicum hospitium se recepit. Cum autem edictum esset propositum, ne hospitio exciperentur fugientes Christiani, Sanctus, ad angustias redactus, ad locum, Eribolum-dictum s, se contulit; cum vero et ibi ob Agarenorum excursionis moleste ageret, Nicolaus quidam, qui cognatus ei erat, venit ad illum, dicens, non modicam eum reperturum quietem, si ad suburbanum suum, Zulupas appellatum, vellet transire, eoque se contulit.

6 Verum post aliquod tempus significatum ei est, ut aut cum iconomachis communicaret, aut inde recederet. Inde ergo abiens venit ad Catisiam, inventumque parvum locum emit, cumque in aedificato ibidem a se sub nomine Incorporiorum t templo honeste et religiose cum fratribus, qui ei aderant, sat multis annis vixisset, tandem ad monasterium, mari adjacentem, devenit; in quo cum et monachos erudiisset, precibus assidue vacasset, praecognito vitae suae exitu, decessit u quinque circiter supra septuaginta annorum factus, multis et in vita et post obitum miraculis patris.

EX MENEIS.

l

m

quo in statu cum multa primum sub Leone Armeno, n

o

ac deinde sub Theophilo

p

g

r

pro sacrarum imaginum cultu

F

s

passus fuisset, e vivis de- mum septuagenario major excessit.

t

u

- a In Minori Asia ad Pontum Euxinum sita, uti docent geographi passim obvi.
- b Adi hac de re Comment. prævium num. 10 et seq.
- c Ita ἐν τῇ βασιλεύσει Latine hic reddidi, quod per βασιλεύσεια seu βασιλεύσεια πόλις, id est, imperans seu imperium obtinens civitas, apud Græcos olim Constantinopolis, utpote quæ, cum imperatorum sedes esset, imperium quodammodo per hos in ceteras civitates obtineret, soluerit intelligi.
- d Cum igitur Sanctus, ut Commentarii prævii num. 9 ostendit, anno, ut verosimilius apparet, 765 natus sit, Constantinopolim venerit anno 780, quo Irene, de qua hic mox mentio, imperare primum incepit.
- e Matthæus Raderus, Societatis nostræ sacerdos, in Opere Ms., quod penes nos exstat, quodque Sanctorum elogia, quæ in Menæis excusis Græce exhibentur, Latino abs illo reddita complectitur, ita ad hunc de Sancto nostro locum in margine notavit: An ita natum? Nicetam scilicet re vera, ut textus Græcus certissime significat, fuisse a parentibus castratum, ægre in animum inducere potuit vir eruditus. Et vero cum hi, uti hic Acta initio docent, pii fuerint ac Deum amantes, parum verosimile vel hinc id apparet. Atque idcirco in Commentario prævio num. 18 non dixi, nihil omnino, sed tantum, fere nihil, quod a verosimilitudine prorsus abhorreat, in Actis Sancti, quæ e Menæis danda erant, contineri.
- f Notissima hæc maris Mediterranei insula anno 815, quo post gestam illius præfecturam monachum Nicetas induit, imperatoribus Constantinopolitanis adhuc suberat, iis dumtaxat anno 827 per Saracenos erepta, quos ex ea deinde Normanni sæculo xi expulere.
- g Cum hic imperium, exauctorata Irene, anno 802 arripisset, id annum 811, coronato interim in imperatorem filio Stauracio, moderatus est.
- B h Is scilicet, qui ab avo dictus fuit Rhangabe, quique imperio Orientali ab anno 811 ad annum E 815 præfuit.
- i Hinc unice monasterii hujus notitiam hausit Cangius in Constantinopoli Christiana lib. iv, § 8, num. 23.
- k Verosimilius id accidit anno 815. Adi Comment. prævium num. 13.
- l Fuit hic etiam Armenus cognominatus, et ab anno 815 ad annum 820 imperii Orientalis habenas tenuit.
- m Erat id tum monasterium factum, uti ex sequentibus apparet.
- n Cum Constantinopolis a Græcis etiam subinde absque addito appellata invenitur Ρωμή, sitne hic in textu Græco per hoc vocabulum sermo de antiqua, an de nova Roma seu Constantinopoli, pro certo nequeo edicere. Has interim voces ἐπὶ Ρώμης cum Radero in Opere, ad lit. e hic laudato, interpretatus sum ex urbe.
- o Id est, cursorium, quantum opinor. Adi etiam Cangium in Glossariis mediæ et infimæ Latinitatis ad vocabula Veredarius et Βερεδάριος.
- p Imperator hic non statim a morte Leonis Armeni, uti hic Nicetæ Acta opinandi ansam non nemini forte præbeant, imperium Orientale obtinuit, sed tantum post Michaelē Balbum, qui illud proxime a Leonis Armeni nece ad annum usque 829 gubernavit. Rectius itaque Sanctus in Sirmondiano elogio traditur primum sub Leone Armeno, dein sub Michaelē Balbo, ac tandem sub Theophilo pro sacris imaginibus multa tolerasse.
- q Theodosius hic, uti et Nicolaus, qui infra memoratur, mihi aliunde cognitus non est.
- r Hæreticus hic patriarcha Constantinopolitanus ab anno circiter 821 ad annum usque 852 sedit. Adi, quæ Operis nostri tomo I Augusti præfixa est, Historiam chronologicam patriarcharum Constantinopolitanorum num. 616.
- s Loci hujus, uti et suburbani Zalupas, Catisiæ et Monasterii maritimi, quorum infra mentio
- C occurrit, alibi nequid notitiam invenire. F
- t Id est, angelorum.
- u Acciderit id probabiliter anno circiter 858. Videsis Comment. prævium num. 17.

